

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

ГАЛЯНТ СЕРГІЙ РОМАНОВИЧ

УДК 338.45(477.8):662.76]-047.36(043.5)

**МОНІТОРИНГ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО
СЕРЕДОВИЩА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса - 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
ПАВЛОВА Олена Миколаївна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри аналітичної економіки
та природокористування.

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, професор
КУПЧАК Володимир Романович,
ПП «КОНСАЛТІМА-ГРУП»,
заступник директора;

- кандидат економічних наук, доцент
ГРУБЯК Світлана Володимирівна,
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки та економічної теорії.

Захист відбудеться **22 жовтня 2020 р. о 14.00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.05 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, аудиторія А-234.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112, читальний зал.

Автореферат розісланий **22 вересня 2020 р.**

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Крупіца І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Останніх років двадцять в національному газовому середовищі тривають системно-структурні трансформаційні процеси. Хронічні дисбаланси між пропозицією газових ресурсів та спадом сукупного попиту, які довго визрівали та вийшли на поверхню призвели до реформування газового ринку в межах регіонально-структурних одиниць. З огляду на важливість функціонування суб'єктів газорозподільних мереж, які діють за умов цілковитої нестабільності, структурних політично-економічних криз, інституціональна впорядкованість дозволить знизити рівень дисбалансу регіонального ринку газу, дозволить спрогнозувати ретроспективний інституціональний розвиток в довгостроковому масштабі, стимулюватиме інвестиційні вкладення та формуватиме цілісність та доступність лібералізованої газорозподільної системи регіону загалом.

Проблеми функціонування регіональних газорозподільних ринків вже тривалий час є предметом вивчення вітчизняних та закордонних науковців. Зокрема, значний внесок у розвиток теоретико-практичних аспектів регіональних газорозподільних ринків зробили такі науковці, як С. Груб'як, М. Данилюк, С. Король, П. Лінчевська, О. Павлова, К. Павлов. Інноваційні аспекти розвитку на газорозподільних підприємствах в контексті підвищення їх конкурентоспроможності розкрито в наукових працях учених: М. Короті, В.Купчака, О. Новосад, О. Шандрівської, Л. Гораль, О. Дзьоби. Дотично інституціональні аспекти розвитку підприємництва розглядалися вченими: М.Вебленом, А. Маршаллом, Е. Берштейном, Т. Гайдай. Водночас, все ще залишається прогалина наукового та практичного поєднання інституціональної теорії з практичною площиною втілення модернізації газорозподільних підприємств Західного регіону України (ГРПЗРУ). Зрештою, на системному мезоекономічному рівні поєднуючи фрагментарність та імплементацію класичних ринкових теорій слід розробити гіпотезу стимулювання інституцій газорозподільних мереж Західного регіону, які формують відповідне газорозподільне середовище, від якого залежатиме ефективність, надійність та безпечність газопостачання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася згідно з планом наукової тематики кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки; в межах науково-дослідної теми «Стратегічна модернізація розвитку регіональної економічної системи» (0118U000787), де було запропоновано підходи до моніторингу та реалізації стимулювання інституціонального середовища операторів газорозподільних мереж в регіонах України з подальшим можливим впливом на їх соціально-економічні особливості розвитку; в межах держбюджетної наукової тематики МОН України за проектом «Інформаційне забезпечення управління еколого-економічною безпекою держави в умовах військово-політичної нестабільності» (0117U003842). Розкрито методологічні основи функціонування теоретичних засад інституціонального розвитку газорозподільної галузі в структурі газотранспортної системи України, здійснено рейтингування ефективності впливу інституцій галузевого середовища, обґрунтовано прогностні процеси стимулювання інституціонального середовища газорозподільних мереж на інноваційний та

адаптивний сучасним змінам розвиток газорозподільної галузі регіону.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування засад, розробка і формування практичних рекомендацій спрямованих на сприяння процесів моніторингу та стимулювання інституціонального середовища ГРПЗРУ.

Відповідно зазначеній меті окреслено сутність основних завдань спрямованих на її досягнення:

- дослідити історико-економічні витоки становлення інституціоналізму, як наукового напрямку, з'ясувати передумови його виникнення;

- обґрунтувати основні вектори розвитку інституціонального середовища газорозподільних мереж Європейського Союзу;

- систематизувати організаційні та нормативно-правові підходи інституціонального середовища діяльності газорозподільних підприємств України;

- виокремити передумови інституціонального середовища функціонування ГРПЗРУ;

- здійснити моніторинг мікро та макросередовища діяльності газорозподільних підприємств Західного регіону України;

- розвинути методологічні засади ідейно-теоретичних витоків інституціоналізму;

- вдосконалити методичні підходи до оцінки інституціонального середовища функціонування газорозподільних підприємств;

- запропонувати забезпечення ефективного регулювання інституціонального середовища діяльності ГРПЗРУ

- концептуалізувати взаємозалежну та взаємоузгоджену модель стимулювання інституціонального середовища функціонування регіонального ринку виробництва, транспортування, розподілу та споживання природного газу України.

Об'єктом дослідження є інституціональне середовище функціонування ГРПЗРУ.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-практичні рекомендації моніторингу та стимулювання інституціонального середовища функціонування ГРПЗРУ.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є базові положення економічної теорії, національної та регіональної економіки, демографії, психології, наукові роботи закордонних та вітчизняних вчених, нормативно-правове регулювання розвитку функціонування газорозподільних мереж. Методологічною основою дисертації є комплексний та системний підходи до розуміння інституціонального середовища газорозподільної галузі Західного регіону. Регіональні особливості формування процесів моніторингу та стимулювання інституціонального середовища розглядаються з позиції цілісності та нерозривності даного об'єкту в газовій сфері України.

Для досягнення мети дисертаційної роботи застосовано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: метод категоріального аналізу – для удосконалення поняття “інституціонального середовища газорозподільних підприємств” та модифікації визначальних рис газорозподільної системи (2.1); метод теоретичного аналізу для опрацювання теоретичної бази дослідження шляхом поглиблення еволюційного зв'язку з сучасними економічними теоріями та практичним формуванням середовища (1.1); монографічний – для деталізованого вивчення явищ

та процесів Європейського досвіду ефективності розвитку системи інституційного середовища газової сфери (1.2); діалектичний та абстрактно-логічний – для узагальнення теоретико-методологічних положень формування стратегії інституціонального розвитку газорозподільних мереж в газотранспортній системі (2.3); структурно-функціональний – для систематизації принципів та критеріїв оцінки впливу регіональних особливостей на формування відповідних інституцій в системі середовища функціонування газорозподільних мереж (2.2); системного аналізу – для формування концептуальних засад моніторингу та стимулювання основних компонентів інституціонального середовища газорозподільних мереж (3.1); методи статистики (порівняльного аналізу, динамічності процесів ефективності окремих інституцій західного регіону України, табличний та графічний супровід), зокрема який проявляється в процесі дослідження інституціонального середовища ГРПЗРУ (3.1); методи аналізу та моделювання – для оцінки діяльності сукупності найбільш значущих інституцій газорозподільних мереж західного регіону, а також для прогнозування процесів стимулювання газорозподільної мережі загалом (3.2); спеціальні методи (рейтингування, інтегральний показник ефективності, показник інноваційної активності ГРП Західного регіону) було впроваджено при розробці методичних підходів задля оцінки ефективності діяльності та рейтингування ГРП.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, монографії, наукові статті, доповіді на конференціях звіти Головних управлінь державної служби статистики України в Волинській, Рівненській, Тернопільській, Чернівецькій областях; аналітичні довідники з питань розвитку газотранспортної та газорозподільних підприємств України; положення і матеріали внутрішньої звітності ГРПЗРУ, аналітичні розрахунки, результати власних досліджень та переконань автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в системному вирішенні важливої науково-практичної проблеми – обґрунтування теоретичних та прикладних положень і розробці пропозицій щодо моніторингу і стимулювання інституціонального середовища функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону України. Найбільш значущими теоретико-методичними та практичними результатами дисертаційної роботи, які характеризують її наукову новизну, є такі:

вперше:

-здійснено інституціональний підхід до формування інституціонального середовища функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону України шляхом розрахунку широкого спектру показників ефективності функціонування та визначення рівня їх інноваційної активності протягом 2015-2019 рр. Отримані результати дозволили визначити найбільш вигідне становище для АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Закарпатгаз» та АТ «Львівгаз». Досить усередненими є показники АТ «Волиньгаз», АТ «Чернівцігаз», АТ «Хмельницькгаз». Водночас, АТ «Рівнегаз» та АТ «Тернопільгаз» в порівнянні з іншими ГРПЗРУ характеризуються найнижчими рейтинговими позиціями.

удосконалено:

- еволюційний підхід до формування економічного напрямку, ролі та значення інституцій для забезпечення функціонування будь-якої системи шляхом аналізу

наукових та прикладних напрацювань дослідників відомих економічних шкіл (київської школи, американських економістів, представників німецької історичної школи, нової історичної школи, англійської школи ліберального реформізму). Вищезазначене сприяло всебічному дослідженню історико-економічних витоків становлення інституціоналізму та виокремлено окремих рис притаманних сучасному розвитку регіональних економічних систем;

- методичний підхід до розрахунку ефективності та інноваційної активності ГРПЗРУ. Перша методика обумовила використовувати ряд відносних показників: майнового стану та ефективності використання майна підприємства, аналізу ліквідності підприємства, рентабельності підприємства, показників фінансової стійкості та показників ринку регіону. В основі визначення рівня інноваційної активності газорозподільних підприємств пропонуємо розуміти інтегральний показник господарського, соціального та економічного розвитку підприємства, галузі та регіонального розвитку, де особливе місце належить Центрам обслуговування клієнтів (ЦОК) які забезпечують надання широкого переліку послуг;

- системний підхід дослідження сфери газорозподілу, який враховує структуру всіх елементів ринку відповідно до їх функцій шляхом моніторингу мікроекономічного та макроекономічного середовища досліджуваних підприємств. Серед них особливу увагу заслуговують чинники державного організаційно-правового сектору регулювання, контроль незалежного регулятора, інфраструктурні підприємства, промислові підприємства, дотичні суб'єкти товарних ринків, ринкова кон'юнктура та соціально-політичний осередок, інноваційні технології, науко-дослідні інститути. Однак, самі інституційні одиниці, які чинять вплив на інституціональне середовище формуються формальними та неформальними критеріями;

- теоретико-методологічні особливості старої та нової німецьких шкіл, англійського ліберального реформізму Дж. С. Мілля, ідеї соціал-реформізму, соціального напрямку економічної думки, європейських соціал-демократичних економічних та політичних концепцій, які відображають багатство ідей та напрямів розвитку економічних знань та позитивно впливають на подальший розвиток економічної науки, зокрема її інституціонального напрямку;

- систематизацію принципів двоїстості регулювання інституціонального середовища газорозподільних підприємств, де, з однієї сторони, виділяється державне управління сферою розподілу газу, що структурно поділяється на державне регулювання, а з іншої - сприяння формуванню широко-розгалуженого інституціонального середовища забезпечує досягнення балансу та регулювання відносин між споживацьким сектором, державними інституціями та самими газорозподільними підприємствами.

набули подальшого розвитку:

- узагальнення світових тенденцій споживання енергетичних ресурсів та напрямів трансформації газового ринку країн ЄС, де засадами регулюючої політики став симбіоз розподілу повноважень та частки впливу між регіональними та державними органами. В результаті чого, можна констатувати нормативно-правову та інституційно-організаційну видозміну, що відобразилося в Європейській Енергетичній політиці трансформування наднаціональних інституцій, міждержавних структур та затвердження чотирьох енергетичних пакетів лібералізації газової сфери;

- аргументація нормативно-правового супроводу, який регламентує діяльність

газорозподільних підприємств та їх взаємодію з іншими суб'єктами газової сфери, де виокремлено певні організаційно - розпорядчі прогалини Закону України «Про ринок природного газу» в частині обмеження вільного доступу учасників до газотранспортування та газорозподілу ресурсів, як результат неузгодженості положень зазначеного Закону та підзаконних актів НКРЕКП, які слід врегулювати. На противагу цьому відмічено значний лібералізаційний ефект від Меморандуму про взаєморозуміння щодо анбандлінгу;

- аналіз «інституціонального середовища» газорозподільних мереж, яке розвивається за рахунок зовнішніх та внутрішніх чинників, та зорієнтоване на вивчення інститутів прямої та опосередкованої дії, які в свою чергу впливають на діяльність газорозподільних мереж. Ціллю даного підходу пропонуємо розуміти процесність моніторингу і стимулювання регіональних мереж газорозподілу та інституцій, які його регулюють;

- концептуальна модель стимулювання інституціонального середовища, що являє собою «комплексну надбудову» інституціонального базису суб'єктів та процесів на газорозподільних мережах, яка є джерелом постійних та структурних змін у напрямі максимізації ефективності регіону. Синхронізований нами інституціональний базис передбачає послідовне дотримання демократичних правил та розбудови відповідної інституціональної підтримки процесів регулювання суспільних трансформацій, а також його моніторингу з стимулюванням в подальшому його стану до відповідного рівня.

Практичне значення одержаних результатів полягає у сформульованих та обґрунтованих науково-методичних розробках, що дають можливість сформулювати ефективне інституціональне середовище функціонування ГРПЗРУ шляхом процесів моніторингу та стимулювання.

Запропоновані дисертантом пропозиції щодо модернізації та стимулювання інституціонального середовища функціонування ГРПЗРУ, пройшли апробацію та активно використовуються в процесі діяльності: АТ «Івано-Франківськгаз» (№12/822, 12.12.2019р.); окремі інструменти стимулювання діяльності сфери газорозподілу відповідно до нормативного базису застосовувалися в діяльності АТ «Львівгаз» (№93/472, 27.10.2019р.); стратегічні узагальнюючі напрями покращення процесів регулювання діяльності ГРП віддзеркалено в результатах діяльності АТ «Волиньгаз» (№19/112, 10.04.2020р.); систематизовано діючі методики щодо оцінки рівня інноваційної активності в діяльності АТ «Тисменицягаз» (№20/1725, 08.08.2020р.); застосовано інструменти моделювання інноваційної політики в діяльності ГРП на АТ «Рівнегаз» (№17/811, 22.02.2019р.); взято до уваги диференційовані та індивідуальні особливості в процесі обрання важелів регулювання в діяльності газорозподільних підприємствах в практичній роботі АТ «Закарпатгаз» (№53/099, 12.07.2019р.), АТ «Тернопільгаз» (№01/1188, 22.10.2020р.), АТ «Хмельницькгаз» (№05/20/34008, 05.08.2020р.); АТ «Чернівцігаз» (№58002.1-Сл-3098-0919, 20.09.2019р.). Окремі положення дисертаційної роботи було використано під час забезпечення навчального процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки при викладанні дисциплін «Теорія безпеки соціальних систем», «Еколого-економічний аналіз інвестиційних проектів», «Теорія галузевих ринків», (№03-26/01/2313, 09.09.2019р.); «Державне та регіональне управління», «Менеджмент конкурентоспроможності» (№03-26/01/2315, 09.09.2019р.).

Особистий внесок здобувача. Основні наукові положення, розробки, висновки та рекомендації виконані та запропоновані до ознайомлення автором самостійно. З наукових праць, опублікованих автором в співавторстві в дослідженні засновано лишень ті вихідні положення та кінцеві ідеї, які відображають особистий внесок дисертанта та представлені окремо в списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження було апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях: XXV Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика», (м.Луцьк, 2020р.); Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту безпеки», (м.Луцьк, 2020р.); XIV Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень», (м.Луцьк, 2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні технології менеджменту», (м. Луцьк, 2019 р.); XXIV Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика», (м. Луцьк, 2019 р.); XIII Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень», (м.Луцьк, 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Теорія та практика менеджменту безпеки», (м.Луцьк, 2019р.); XII Міжнародна науково-практична конференція аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень», (м.Луцьк, 2018 р.); Конференція молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України», (м. Луцьк, 2017 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук», (м.Луцьк, 2017р.); XXII Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика», (м. Луцьк, 2017р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук», (м. Луцьк, 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України», (м.Луцьк, 2016р.).

Публікації одержаних результатів. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 25 наукових праць, загальним обсягом 6,8 д.а (в тому числі автору належить 4,7 д.а.), з яких: 2 колективних монографії; 10 статей у наукових фахових виданнях України, що включено до міжнародних науково-метричних баз, 13 публікацій апробаційного характеру.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 176 сторінках. Робота містить 22 рисунки, 11 таблиць, 17 додатків на 152 сторінках, список використаних джерел налічує 298 найменування на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, конкретизовано мету та завдання наукового пошуку, окреслено взаємозв'язок дисертації з науковими програмами та планами, виокремлено об'єкт та предмет дослідження, наукову новизну, практичну цінність та особистий внесок здобувача в отриманих

результатах, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

В першому розділі: **“Теоретико-наукові засади інституціонального середовища функціонування газової сфери”** розкрито зміни та значення історико-економічних витоків інституціоналізму, як наукового напрямку; сформовано засадничі концепції його виникнення; охарактеризовано інституціональне середовище функціонування ГРП в аспекті Європейського Союзу; промоніторино нормативно-правові підвалини, які регламентують функціонування газорозподільних мереж регіону.

В роботі обґрунтовано, що інституціоналізм – один із найбільш поширених напрямів економічних вчень в усьому світі. Інституціоналізм досліджено з таких підходів: еволюційного, в основу якого покладено історико-економічні передумови господарського розвитку розвинених країн 19-20 ст; комунікаційного, який обумовлює взаємовідносини між суб'єктами інституціональної системи; технологічного, що характеризується постійною інноваційністю техніко-економічного розвитку інституцій; системного, який передбачає формування ефективного набору інституцій здатних забезпечити стабільність та надійність інституціонального середовища газорозподільної галузі Західного регіону України.

Центральна ідея інституціоналізму була зосереджена в тому, що економічна поведінка суб'єктів господарювання піддається впливу певних інституцій, які є психологічними локомотивами суспільного розвитку. Об'єктом дослідження інституціоналізму є економічна система, в якій закладено певні відносини між господарюючими суб'єктами під впливом екологічних, соціальних, психологічних та інших чинників.

Доведено доцільність формування газового ринку України шляхом процесу трансформації нормативно-правового базису та інституційно-організаційної модернізації на основі якісних інноваційних засад. Моніторинг складових та систематизованих планів Європейської енергетичної політики дозволить передбачити вдосконалення діяльності наднаціональних інститутів, міжурядових та міждержавних структур та інших фондів. Зрештою наслідком цих заходів стало затвердження етапів реформування Європейського енергетичного ринку на основі прийняття чотирьох енергетичних пакетів.

Встановлено, що формування лібералізованого ринку природного газу на засадах інституціональних перетворень здійснювалося шляхом специфічних особливостей країн-учасниць Енергетичної Хартії. Яскравим прикладом трансформаційних змін виступали країни: Великобританія, Німеччина, Польща, Литва, Чехія та Сербія. В результаті їх досвіду вдалося виокремити ефективні вектори та дотичні питання функціонування газової сфери, які можна було б застосувати при реформуванні газового Сектору України та її регіонів.

Проаналізовано організаційні та нормативно-правові особливості середовища функціонування газової сфери регіонів України. Як слідство, доведено, що газорозподільні підприємства формують свою діяльність згідно затвердженої програми, яка є чітко регламентованою організаційно-розпорядчими документами та предметом взаємодії з іншими суб'єктами газової сфери, які задіяні при видобуванні, постачанні газових ресурсів та регламентуються чітко затвердженими принципами.

У другому розділі **“Методичні підходи до моніторингу інституціонального середовища та ефективності функціонування газорозподільних підприємств**

Західного регіону” проаналізовано роль та значення інституціонального забезпечення задля підвищення конкурентоспроможності регіональних газових ринків; структуровано газовий ринок України, який в свою чергу є складовою нафтогазового комплексу та включає: видобування, транспортування, зберігання, переробку, розподіл та споживання газових ресурсів; деталізовано функціонування газорозподільних та газотранспортних підприємств.

З огляду на ефективність та надійність функціонування газорозподільної регіональної мережі слід брати до уваги внутрішні та зовнішні чинники, які формують так зване «інституціональне середовище», зорієнтоване на вивчення інститутів та їх структури згідно інституціонального підходу. Водночас інституціональне середовище є наслідком впливу на діяльність газорозподільних підприємств ряду органів регіонального і національного рівнів.

Встановлено, що розвинене інституціональне середовище охоплює присутність потребності інституцій та взаємоузгодженості між ними. Цей процес здійснює ланцюгову діяльність на внутрішні бізнес-процеси газорозподільних підприємств та їх організаційно технічний розвиток, формування міжнародного іміджу української газотранспортної системи, збільшення якості та надійності послуг по газотранспортуванню та газорозподілу.

Ретельний аналіз інституціонального середовища газорозподільної сфери Західного регіону дозволив концептуалізувати алгоритм взаємозалежності інститутів та інституцій в контексті функціонування інституціонального середовища виділивши при цьому зовнішнє та внутрішнє коло. Згадані інституції формують інституціональне середовище шляхом кругообігу функціонуючих процесів газорозподільної сфери регіону з вищезгаданими складовими. Разом з тим, діяльність газорозподільних підприємств піддається впливу і внутрішніх інституційних елементів.

Ціллю інституціонального підходу є проведення моніторингу та стимулювання газорозподільних мереж регіону, дослідження інститутів та інституцій, які його регулюють. Тому, надалі пропонуємо розуміти під інституціональним середовищем – цілеспрямовану діяльність та вплив суб'єктів на функціонування ГРПЗРУ через зовнішні та внутрішні кільця інституціоналізованості, які синтезують та переплітають в собі правові, політичні, наукові, економічні, соціальні, культурні та інші інституції в напрямі їх вдосконалення та взаємозалежності.

Вивчення представниками німецьких історичних шкіл форм організації економічних систем, специфічних особливостей їх структури, розвитку національних економік у різних країнах в різні історичні періоди що відображено в інституціональній економічній теорії. Визначення економічних, правових і соціальних взаємовідносин у єдності, необхідність використання при аналізі господарського життя стану розвитку соціально-культурного середовища сприяло залученню до аналізу господарства неекономічних факторів, усвідомлення необхідності звернення до міждисциплінарного підходу.

В результаті здійснення досліджень та ретельного аналізу фінансово-економічних та господарсько-організаційних процесів в напрямі забезпечення найвищого рівня ефективності функціонування та інноваційної активності запропоновано до використання багатофакторну методику для обрахунку інтегрального показника ефективності функціонування та інноваційної активності

досліджуваних ГРПЗРУ.

В третьому розділі “Оцінка та стимулювання інституціонального середовища функціонування газорозподільних підприємств Західного регіон” здійснено спробу оцінки рівня ефективності та інноваційної активності функціонування ГРПЗРУ з визначенням їх рейтингу та з’ясуванням існуючих передумов забезпечення ефективного інституціонального середовища функціонування досліджуваних підприємств, виокремлення шляхів його стимулювання.

Важливим аспектом майбутнього розвитку ГРПЗРУ є утворення широко-розгалуженого інституціонального середовища що забезпечуватиме баланс та регулювання відносин між споживацьким сектором, державними інституціями та самими газорозподільними підприємствами. Це спричинило концептуалізацію послідовності взаємозалежностей та впливу компонентів на інституціональне середовище функціонування ГРПЗРУ. Від так, вищезазначене призвело до взаємоузгодженого впливу інституцій на розвиток газорозподільних мереж Західного регіону України за нормативно-правовими ознаками на формальні та неформальні.

Вважаємо, що саме за умов нормального функціонування інституціонального середовища регіональних газорозподільних систем можна створювати умови для підвищення рівня їх ефективності як на базовому так і на дотичному рівнях.

Для модернізації та покращення забезпечення системи моніторингу та стимулювання інституціонального середовища функціонування ГРПЗРУ запропонована структура інституціонального забезпечення функціонування та розвитку ГРПЗРУ, що являє собою “комплексну надбудову”, рис.1. Встановлено, що для максимізації ефективності зазначеної структури слід з одного боку забезпечити реалізацію постійних оновлень та змін, а з іншого боку саме інституціональне середовище є своєрідним джерелом постійних структурних змін.

Рис. 1. Модель функціонально-ресурсного стимулювання та модернізації структури інституціонального забезпечення системи моніторингу та стимулювання середовища функціонування ГРПЗРУ

Вважаємо, що досягти зазначеної мети можливе саме за рахунок створення вільного газового ринку для регіональних газорозподільних організацій і різного

роду промислових та непромислових споживачів, що буде реалізовано завдяки запропонованими шляхами стимулювання інституціонального середовища функціонування ГРПЗРУ (Рис. 2).

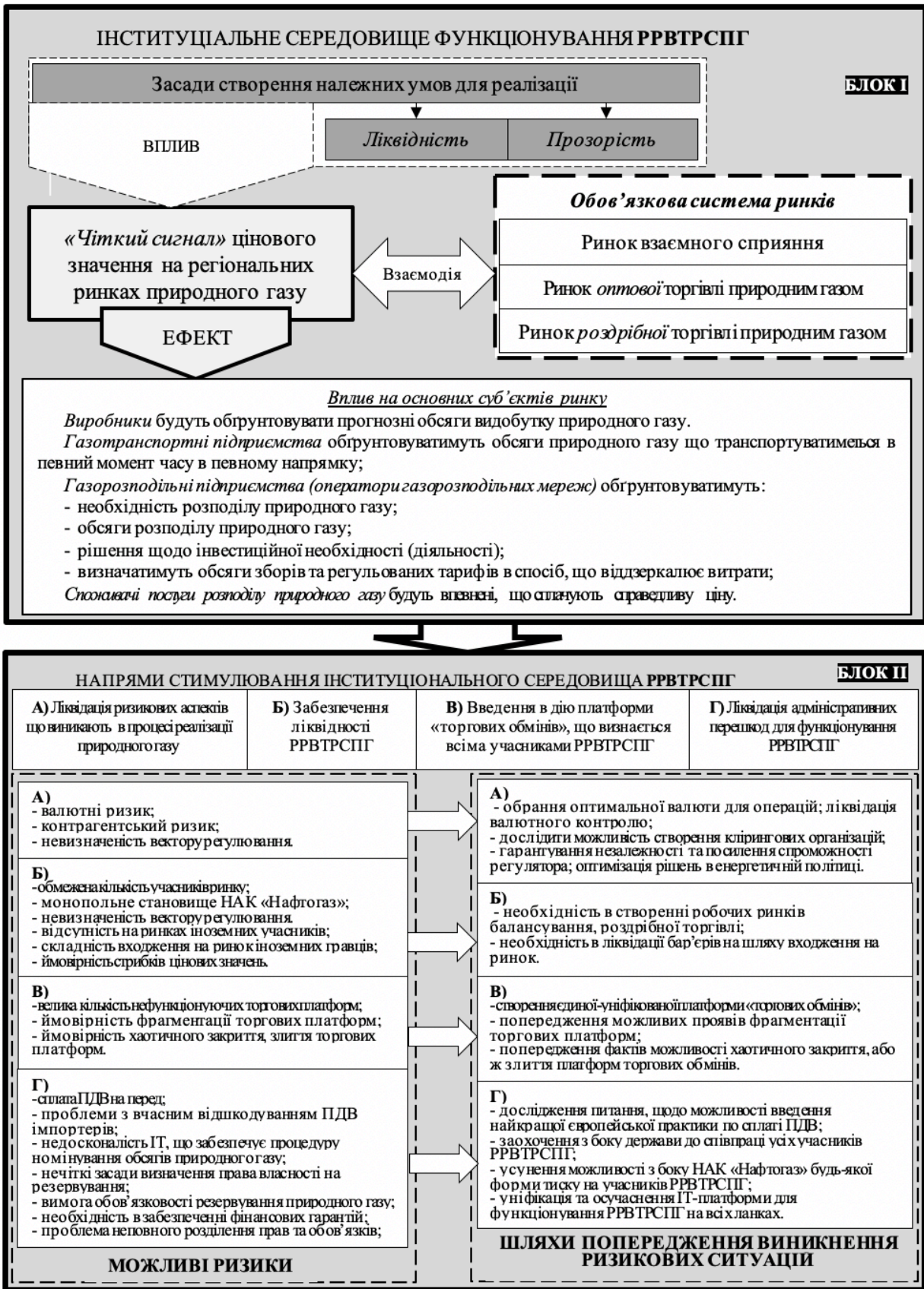

Рис. 2. Пріоритетні напрями стимулювання інституціонального середовища функціонування регіональних ринків виробництва, транспортування, розподілу та споживання природного газу України

Для досягнення як найкращої візуалізації та узагальнення результатів проведеного дослідження показників щодо ефективності функціонування та інноваційної активності ГРПЗРУ, було розраховано узагальнений рейтинговий показник та відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Узагальнений рейтинговий показник ефективності функціонування та інноваційної активності газорозподільних підприємств Західного регіону України

№	Роки	2015		2016		2017		2018		2019	
		Ефект. функц.	Іннов. актив.	Ефект. функц.	Іннов. актив.	Ефект. функц.	Іннов. актив.	Ефект. функц.	Іннов. актив.	Ефект. функц.	Іннов. актив.
1	АТ «Волиньгаз»	7	6	2-3	3	1-3	2	2	1-4	4	5
2	АТ «Рівнегаз»	5-6	7	4	7	1-3	8	3-5	8	8	8
3	АТ «Івано-Франківськгаз»	2	1	7	5	8	6	7-8	7	2	1-2
4	АТ «Тернопільгаз»	3	3	1	1	7	5	6	6	5-7	7
5	АТ «Львівгаз»	8	8	8	8	5	4	7-8	5	3	1-2
6	АТ «Закарпатгаз»	1	2	6	6	6	7	1	1-4	1	3
7	АТ «Хмельницькгаз»	4	4	2-3	2	1-3	1	3-5	1-4	5-7	6
8	АТ «Чернівцігаз»	5-6	5	5	4	4	3	3-5	1-4	5-7	4

Для зручності сприйняття та розуміння результатів проведеного дослідження, було прийнято рішення про виділення рейтингових значень ГРПЗРУ на кінець 2019 року «відтінком сірого» кольору. Чим темнішим є відтінок, тим в гіршому положенні перебувають показники ефективності функціонування та інноваційної активності ГРПЗРУ. З чого можна побачити, що найкраще положення є властивим для АТ«Івано-Франківськгаз», АТ«Закарпатгаз» та АТ«Львівгаз». Досить усередненим є значення показників АТ«Волиньгаз», АТ«Чернівцігаз» та АТ«Хмельницькгаз». В цей же час, ми бачимо, що рейтингова позиція АТ «Рівнегаз» та АТ «Тернопільгаз» в порівнянні з іншими газорозподільними підприємствами, що функціонують на західноукраїнському ринку розподілу природного газу характеризуються досить негативно та вимагають необхідних заходів щодо покращення вищезазначеного показника.

З метою досягнення якнайкращих результатів, зважаючи на фундаментальні підвалини щодо моніторингу та стимулювання інституціонального середовища ГРПЗРУ у послідовності реалізації запропонованої стратегії стимулювання інституціонального середовища функціонування регіональних ринків виробництва, транспортування, розподілу та споживання природного газу України пропонуємо дотримуватися засад прозорості та ліквідності.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено історико-економічні витoki становлення інституціоналізму, що зародився наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в США. В результаті моніторингу значного масиву напрацювань відомих зарубіжних та вітчизняних вчених вдалося констатувати п'ять основних історичних передумов виникнення інституціонального економічного напрямку теоретичної думки: трансформаційні зрушення в ринковій системі під впливом монополій та корпорацій виробництва; прояви ринкової нестабільності, а саме циклічність, проблеми зайнятості населення тощо; наявність соціальних суперечностей, посилення робітничого та профспілкового руху; неспроможність неокласичної економічної теорії дати

пояснення новим викликам економічного життя; виникнення потреби у суспільному контролі за ринковим механізмом господарського відтворення.

2. Доведено, що процес формування газового ринку відбувався шляхом трансформації нормативно-правового базису та інституційно-організаційної модернізації на основі якісних інноваційних засад. Реалізація Європейської Енергетичної політики передбачала вдосконалення діяльності наднаціональних інститутів, міжурядових та міждержавних структур та інших фондів. Це стало наслідком затверджених етапів реформування на основі прийняття чотирьох енергетичних пакетів.

3. Процес формування газового ринку України неможливий без оптимального організаційного та нормативно-правового інституціонального забезпечення. Охарактеризовано основні положення Закону «Про ринок природного газу» та з'ясовано необхідність дотримання трьох основних концепцій імплементації законодавства ЄС, задля лібералізації ринку природного газу. Простежено ряд протиріч у частині вільного доступу учасників до газотранспортування та газорозподілення ресурсів, що пояснюється підзаконними актами НКРЕКП, відносно необґрунтованості та нез'ясованості ліквідації зловживання даної сфери.

4. Детальний аналіз газорозподільних мереж призвів до розуміння специфічного інституціонального середовища, яке їх оточує. Зокрема це стосується чинників внутрішнього та зовнішнього впливу, які чинять тиск на газорозподільні мережі регіону, тим самим формуючи так зване «інституціональне середовище» діяльності газорозподільних підприємств. В широкому сенсі «інституціональне середовище» зорієнтоване на вивчення інститутів та їх структури в межах інституціонального підходу. У вузькому сенсі інституціональне середовище є наслідком впливу на діяльність ГРП ряду органів прямої та опосередкованої дії.

5. Доведено, що дієвість інститутів системи розподілу природного газу регіону та держави є найважливішими складовими в забезпеченні мезоекономічного та макроекономічного розвитку регіону. Тому, ціллю застосованого інституціонального підходу є здійснення моніторингу та стимулювання газорозподільних підприємств Західного регіону та дослідження інститутів та інституцій що його регулюють. Отже, під інституціональним середовищем пропонуємо розуміти цілеспрямовану діяльність та вплив суб'єктів на функціонування ГРПЗРУ через зовнішні та внутрішні кільця інституціоналізованості, які синтезують та переплітають в собі правові, політичні, наукові, економічні, соціальні, культурні та інші інституції в напрямі їх вдосконалення та взаємозалежності.

6. Теоретичні висновки та методологічні особливості старої і нової німецьких історичних шкіл, англійського ліберального реформізму Дж. С. Мілля, ідеї соціал-дарвінізму, соціального напрямку економічної думки, європейських соціал-демократичних економічних та політичних концепцій показали багатство ідей та напрямів розвитку економічних знань, позитивно вплинули на подальший розвиток економічної науки, зокрема її інституціонального напрямку, збагатили теоретико-методологічний арсенал дослідження економічних явищ і процесів. Вивчення представниками німецьких історичних шкіл форм організації економічних систем, специфічних особливостей їх структури, розвитку національних економік у різних країнах в різні історичні періоди знайшло відображення в інституціональній

економічній теорії, яка і заклала підвалини інституціонального середовища функціонування газорозподільних підприємств.

7. Застосовано комплексний підхід для проведення аналізу інституціонального середовища Західного регіонального ринку розподілу природного газу, який забезпечується вісьмома ГРП. Серед зазначених підприємств охоплено операторів газорозподільних мереж, що функціонують у Волинській, Рівненській, Івано-Франківській, Тернопільській, Львівській, Закарпатській, Хмельницькій Чернівецькій областях. Авторським показником виміру доступності інституціонального середовища ГРП слід вважати інтегральний показник ефективності функціонування та інтегральний показник інноваційної активності з наступним структуруванням результатів у відповідності до запропонованої авторської моделі рейтингування.

8. Узагальнено деякі питання регулювання інституціонального середовища газорозподільних підприємств. Відтак державне управління в сфері розподілу природного газу структурно та суб'єктно поділяється на державне регулювання та державний контроль. Запропоновано сприяння формуванню широко-розгалуженого інституціонального середовища що забезпечуватиме досягнення балансу та регулювання відносин між споживацьким сектором, державними інституціями та самими ГРП.

9. Синхронізований інституціональний базис передбачає послідовне дотримання демократичних правил для розбудови відповідної інституціональної підтримки процесів регулювання суспільних трансформацій. В свою чергу, про виділення рейтингових значень ГРПЗРУ. З чого можна побачити, що найкраще положення є властивим для АТ «Івано-Франківськгаз», АТ «Закарпатгаз» та АТ «Львівгаз» Досить усередненим є значення показників АТ «Волиньгаз», АТ «Чернівцігаз» та АТ «Хмельницькгаз». В цей же час, ми бачимо, що рейтингова позиція АТ «Рівнегаз» та АТ «Тернопільгаз» в порівнянні з іншими газорозподільними підприємствами, що функціонують на Західноукраїнському ринку розподілу природного газу характеризуються досить негативно та вимагають необхідних заходів щодо покращення вищезазначеного показника. В свою чергу, це виокремлює стратегічні напрями вдосконалення інституціонального забезпечення модернізаційних змін інституціонального середовища функціонування газорозподільних організацій шляхом запропонованої моделі функціонально-ресурсного стимулювання та модернізації структури інституціонального забезпечення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Галянт С.Р., Стрішенець О.М., Павлов К.В. та інші. Структура соціоекологоекономічної безпеки регіону. *Концептуальні основи соціоекологоекономічної безпеки: колективна монографія.* / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. М. Черчик. Луцьк : Терен, 2018. Фіксований внесок – 144-149. (власний внесок 0,1 д.а.).

2. Павлова О.М., Галянт С.Р., Мельничук С.О., Шабала О.В. Формування енергетичного ринку України. *Актуальні проблеми аналітичної економіки: колективна монографія* / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О.М. Павлової. Луцьк :

СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2019. Фіксований внесок – 16-24. (власний внесок 0,1 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України, у виданнях України які включено до міжнародних наукометричних баз:

3. Галянт С. Р. Моніторинг інституціонального середовища діяльності газорозподільних мереж регіону. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2020. №8. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-8-6238>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,9 д.а.).*

4. Галянт С. Р., Павлова О. М., Павлов К. В., Якимчук А. Ю., Сорокопуд І. В. Енергетичний ринок Західного регіону України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2020. №7. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-7-6202>. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,8 д.а. Особистий внесок автора: Ринок природного газу регіону, 0,2 д.а.).*

5. Галянт С.Р. Інституціональні передумови забезпечення розвитку регіональних газорозподільних організацій. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. №3(23). (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,3 д.а.).*

6. Галянт С.Р. Інституціональне середовище функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. №2(22). С. 152-160. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,4 д.а.).*

7. Галянт С. Р., Павлова О. М., Павлов К. В., Новосад О. В. Інвестиційно-інноваційна спрямованість газорозподільних підприємств регіону. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2020. №1. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-1-5424> (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,7 д.а. Особистий внесок автора: Інноваційна діяльність газорозподільних підприємств, 0,2 д.а.).*

8. Галянт С.Р. Інституційне середовище впливу мікро- та макро- чинників на діяльність газорозподільних підприємств регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. №3(19). С. 99-105. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,3 д.а.).*

9. Галянт С., Януль С., Павлов К., Коротя М., Характеристика газотранспортної системи України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. №1(17). С. 31-38. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,2 д.а. Особистий внесок автора: Особливості ГТС України, 0,1 д.а.).*

10. Галянт С.Р., Стрішенець О.М. Інституціональна економічна теорія: науково-теоретичні передумови зародження (німецька історична школа). *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. №1(10). 63-71. (журнал представлено*

у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,4 д.а. Особистий внесок автора: *Передумови зародження інституціоналізму*, 0,2 д.а.).

11. Галянт С.Р. Інституціоналізм: соціальні та ідейно-теоретичні основи зародження. *"Наука й економіка" Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету*. Випуск 1(45). 2017. С. 88–94. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,3 д.а.).

12. Галянт С.Р. Генезис інституціоналізму в працях українських учених ХХ-ХХІ ст. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал Луцьк : Вежа-Друк*, 2016. №4 (8). С. 12-15. (журнал представлено у міжнародній наукометричній базі даних: *Index Copernicus*) (0,2 д.а.).
які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

13. Галянт С.Р., Павлова О.М., Денисюк Є.В. Проблемні питання газопостачання Західного регіону. *Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (12-13 травня 2020 року). Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С.295-298. . (0,2 д.а. Особистий внесок автора: *Газопостачання в регіоні*, 0,01 д.а.).

14. Галянт С.Р., Павлова О.М., Ворон О.З. Калиш С.А., Інноваційно-інвестиційна політика діяльності газорозподільчих підприємств. *Матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (12-13 травня 2020 року). Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С.284-287. (0,2 д.а. Особистий внесок автора: *Інвестиційна діяльність ГРП*, 0,1 д.а.).

15. Павлова О.М., Павлов К.В., Галянт С.Р. Інституціональне забезпечення нормативно-правового функціонування газорозподільних підприємств Західного регіону. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : матер. XXV міжнар. наук.-практ. конф.* (27-28 трав. 2020). Луцьк : Вежа-Друк, 2020. С. 21-23. (0,2 д.а. Особистий внесок автора: *нормативно-правовий базис в діяльності ГРП*, 0,1 д.а.).

16. Павлова О.М., Павлов К.В., Галянт С.Р. Інноваційні аспекти конкурентоспроможності на регіональних газорозподільних ринках. *Теорія та практика менеджменту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (13 травня 2020 р.). Луцьк, 2020. С. 227-229. (0,2 д.а. Особистий внесок автора: *конкурентоспроможність регіональних ринків газорозподілу*, 0,1 д.а.).

17. Галянт С.Р. Регулювання трансформаційних процесів в інституційному середовищі газового сектору регіонів України. *Сучасні технології менеджменту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* 4 листопада 2019р. / відп. ред. проф. Л.М. Черчик. Луцьк. 2019. 215-216. (0,1 д.а.).

18. Галянт С.Р., Павлова О.М. Вплив інституційного середовища газорозподільних підприємств на процеси інвестування в регіонах. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*. Матер. XXIV міжнар. наук.-практ. конф. (22-23 трав. 2019 р.) / відп. Ред. Л.Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. С 18-20. (0,2 д.а. Особистий внесок автора: *Інституції в газорозподільній сфері*, 0,1 д.а.).

19. Галянт С.Р., Павлова О.М., Лов'ян С.С. Специфіка тарифоутворення газорозподільних підприємств Західного регіону. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині:*

пріоритети та перспективи досліджень» (14–15 травня 2019 року). Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 232-235. (0,2 д.а. *Особистий внесок автора: тарифоутвоєрння на послугу газорозподілу, 0,1 д.а.*).

20. Галянт С.Р. Нормативно-правове забезпечення інституційного середовища газотранспортних підприємств регіону. *Теорія та практика менеджменту безпеки*. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (14 травня 2019 р.) / відп. ред. проф. Л.М. Черчик. Луцьк, 2019. С. 98 - 100. (0,1 д.а.).

21. Галянт С.Р. Передумови генезису української інституціональної економічної теорії. *Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (15-16 травня 2018 року). Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 220-222. (0,2 д.а.).

22. Галянт С.Р., Стрішенець О.М., Микитюк Є. Інституціональна структура суспільства *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України: матеріали конф. молодих науковців, асп., здобувачів і студ.* (2 листопада 2017 р.) / відп. ред. Л.Г. Ліпич. Луцьк, 2017. С.30-32. (0,2 д.а. *Особистий внесок автора: Інституції та суспільство, 0,1 д.а.*).

23. Галянт С.Р. Інституційний напрям економічної думки: сутність та сучасність. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук*. Збірник матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. (25 жовтня 2017 р.) / відп. ред. доц. Н.В. Коленда. Луцьк, 2017. С.18-19. (0,1 д.а.).

24. Галянт С.Р., Стрішенець О.М. Особливості теорії інституційних змін. *Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика*. Матеріали XXII міжнар. наук.-практ. конф. (24-25 трав. 2017 р.) / відп. ред. Л.Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 41-42. (0,2 д.а. *Особистий внесок автора: Питання інституційних змін, 0,1 д.а.*).

25. Галянт С.Р. Внесок вчення Йозефа Шумпетера в еволюцію сучасної економічної науки. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України*. Матеріали міжнар. відеоконф. молодих науковців, асп., здобувачів і студ. (9 листоп. 2016 р.) / відп. ред. Л.Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. С. 22-25. (0,1 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Галянт С.Р. Моніторинг та стимулювання інституціонального середовища газорозподільних підприємств Західного регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка . – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2020.

Дисертаційна робота присвячена розробленню теоретичних, методичних та практичних аспектів моніторингу та стимулювання інституціонального середовища газорозподільних підприємств Західного регіону України. Аргументовано теоретико-практичний симбіоз інституціональної економічної теорії та інституціонального середовища газорозподільних підприємств Західного регіону. Оглянуто нормативно-правовий супровід формування інституціонального середовища на газорозподільних підприємствах.

Показано динаміку макроекономічних та мікроекономічних процесних явищ,

як особливих взаємовідносин між суб'єктами газорозподільної сфери будь-якого регіонального угруповання. Розкрито суть та функціональне призначення газорозподільних підприємств, як невід'ємних структурних компонент газотранспортної системи в частині експлуатації систем та обладнання по газопостачанню та газопроводам.

Застосовано комплексний підхід для проведення аналізу інституціонального середовища Західного регіонального ринку розподілу природного газу, які забезпечуються вісьмома регіональними ГРП. Відображено авторське бачення розрахунку інтегрального показника ефективності функціонування та інноваційної активності ГРП.

Ключові слова: інституціональне середовище, інституціональна економічна теорія, газорозподільне підприємство, газорозподільна система, інноваційна політика, конкурентоспроможність, інфраструктурне середовище, моніторинг інституціонального середовища, стимулювання інституціонального середовища, бізнес-процеси, конкуренція, модернізація.

АННОТАЦИЯ

Галянт С. Г. Мониторинг и стимулирование институциональной среды газораспределительных предприятий западного региона. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. – Одесская национальная академия пищевых технологий, Одесса, 2020.

Диссертация посвящена разработке теоретических, методических и практических аспектов мониторинга и стимулирования институциональной среды газораспределительных предприятий Западного региона Украины. Исследовано историко-экономические истоки становления институционализма, зародившийся в конце XIX-начале XX века в США. Аргументировано теоретико-практический симбиоз институциональной экономической теории и институциональной среды газораспределительных предприятий Западного региона. Осмотрено нормативно-правовое сопровождение формирования институциональной среды на газораспределительных предприятиях. Как следствие, доказано, что газотранспортные и газораспределительные предприятия формируют свою деятельность согласно утвержденной программы, четко регламентированной организационно-распорядительными документами и предметом взаимодействия с другими субъектами газовой сферы, которые задействованы при добыче, поставке газовых ресурсов и регламентируются четко утвержденными принципами. Проанализирован опыт регулирования газового сектора стран Европейского Союза с последующим применением на современных газораспределительных сетях Украины. В конце концов следствием этих мер стало утверждение этапов реформирования Европейского энергетического рынка на основе принятия четырех энергетических пакетов.

Показано динамику макроэкономических и микроэкономических процессных явлений, как особых взаимоотношений между субъектами газораспределительной сферы. Раскрыта суть и функциональное назначение газораспределительных

предприятий, как неотъемлемых структурных компонент газотранспортной системы в части эксплуатации систем и оборудования по газоснабжению и газопроводам. Для осуществления тщательного анализа институциональной среды газораспределительной сферы было построено алгоритм взаимозависимостей институтов через внешние и внутренние кольца институционализации. Развитая институциональная среда охватывает присутствие нужности институтов и согласованности между ними. Этот процесс осуществляет комплексное воздействие на внутренние бизнес-процессы газораспределительных предприятий, организационно техническое развитие, формирование международного имиджа украинской газотранспортной системы, увеличение качества и надежности услуг по газотранспортировке и газораспределению. Считаем, что достичь указанной цели удастся именно за счет создания свободного газового рынка для региональных газораспределительных организаций и разного рода промышленных и непромышленных потребителей.

Применен комплексный подход для проведения анализа институциональной среды Западного регионального рынка распределения природного газа, которые обеспечиваются восемью газораспределительными предприятиями. Отражено авторское видение расчета интегрального показателя эффективности деятельности и инновационной активности газораспределительных предприятий. В результате расчета прослеживается тенденции к росту уровня инновационной активности в АО «Львовгаз» и АО «Ивано-Франковскгаз», остальные ГРП Западного региона демонстрируют - спад. Худшим является показатель для АО «Ровногаз» (8 место последние три года) и АО «Тернопольгаз», который находится на 7 позиции.

Доказано существование взаимного влияния институтов на развитие газораспределительных сетей Западного региона Украины по нормативно-правовыми признаками, позволяющими дифференцировать их на формальные и неформальные. К формальным институтам предлагаем отнести различные основополагающие правовые документы. Вторые же предусматривают неформализованные отношения с устоявшимися бытовыми признаками

Для эффективного функционирования газораспределительных предприятий Западного региона применена модель функционально-ресурсного стимулирования и модернизации структуры институционального обеспечения системы мониторинга и стимулирования институциональной среды функционирования газораспределительных предприятий Западного региона.

Ключевые слова: институциональная среда, институциональная экономическая теория, газораспределительное предприятие, газораспределительная система, инновационная политика, конкурентоспособность, инфраструктурное среду, мониторинг институциональной среды, стимулирование институциональной среды, бизнес-процессы, конкуренция, модернизация.

ANNOTATION

Galiant S.R. Monitoring and stimulation of the institutional environment of gas distribution companies in the Western region. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for the degree of PhD of Economics for specialty 08.00.05 - development of

productive forces and regional economics. - Odessa National Academy of Food Technologies, Odessa, 2020.

The dissertation is devoted to the development of theoretical, methodological, and practical aspects of monitoring and stimulation of the institutional environment of gas distribution companies in the Western region of Ukraine. The theoretical and practical symbiosis of institutional economic theory and institutional environment of gas distribution companies in the Western region is argued. The normative and legal support of the formation of the institutional environment at gas distribution enterprises is considered.

The dynamics of macroeconomic and microeconomic process phenomena are shown as special relations between the subjects of the gas distribution sphere of any regional grouping. The essence and functional purpose of gas distribution companies as integral components of the gas transmission system in terms of operation of systems and equipment for gas supply and gas pipelines are revealed.

An integrated approach was used to analyze the institutional environment of the Western regional natural gas distribution market, which is provided by eight regional hydraulic fracturing plants. The author's vision of calculation of the integrated indicator of the efficiency of functioning and innovative activity of hydraulic fracturing is reflected.

Keywords: institutional environment, institutional economic theory, gas distribution company, gas distribution system, innovation policy, competitiveness, infrastructural environment, monitoring of the institutional environment, stimulation of institutional environment, business processes, competition, modernization.